

Čejen Morison

MANIJA ZA OSTRVIMA

ili Moja ostrašćenost prema ostrvima

Jedan desetogodišnji dečak sedi na travnatom brežuljku i iščekuje izlazak sunca dok zebe od jutarnje rose. Gleda u pravcu jezera u izmaglici i vidi prve zrake sunca kako klize preko vode i bacaju svetlost na čarobno ostrvo nasred jezera. Dečak je iščekivao izlazak sunca sav ustreptao i svoj prvi pogled izbliza na ostrvo i jezero. Za njega, bio je to Avalon, Haj Brazil, Atlantida, mesto magije i bekstva od sveta svakodnevice koji stvara toliko bola. Kada je pobjegao od kuće uspeo je da dođe do tuda, na samo sat vožnje – mada je to bilo prilično dugo putovanje – za malog dečaka na biciklu. Taj dečak je mnogo puta video ostrvo, kada bi porodičnim autom projurili autoputem kraj njega, izdaleka, na samo nekoliko trenutaka mogao je čežljivo da ga gleda, ali i toliko je bilo dovoljno da ga obuzme čarolija i tako je ostrvo poprimilo svoju magičnu draž.

Upravo u tom trenutku, tada kada je sedeo na prohladnom usamljenom brežuljku i suočio se sa krahom svojih snova, taj dečak se zakleo. Bez obzira kolika će biti cena, ma koliko da će morati da čeka, pa i ako bude morao da ode do na kraj sveta, pronaći će svoje ostrvo iz snova. Mesto gde će moći da se skriva od bola i nesigurnosti ovoga sveta i gde će moći da živi u skladu sa prirodom.

Taj dečak, kao što ste već pogodili, bio sam naravno ja. I još uvek, nakon trideset godina putovanja, čitanja, istraživanja i sada prodavanja ostrva, ja još uvek tražim svoje rajsko ostrvo, svoju tropsku Nedođiju. Posetio sam na stotine ostrva, živeo na više desetina njih, a ipak još uvek tražim ostrvo iz svoje mašte. Da li je to samo hir mašte? Mislim da nije, jer kada bih drugačije mislio, moj život bi bio nepodnošljiv zato što su mi ostrva u krvi i utisnuta u srce.

Zašto ludujem za ostrvima

Da li noću ležite i sanjate o ostrvima na neotkrivenim morima, nastanjenim brodolomnicima, gusarima ili avanturistima kao što sam ja? Ako je tako, onda patite od bolesti koja se zove manija za ostrvima – ili opsednutost ostrvima. Lorens Darel, pesnik, pisac, putnik i ljubitelj ostrva, prvi je skovao termin *ostrvomanijak* u svojoj knjizi o Rodosu iz 1954, *Razmišljanja o morskoj Veneri*. On je sačinio spisak bolesti koje medicinska nauka još uvek nije registrovala. Među njima je i zdravstveno stanje koje je on nazvao „ostrvomanija“, kojim je opisao ljude koji moraju, ponekada i protiv svoje volje, da provode vreme usamljeni na nekom morskome ostrvu.

Ja sam nesumnjivo ostrvomanijak, meni su skoro sva ostrva prekrasna, a vrlo malo njih me ne zanima. Za mene ne postoji veća radost u životu nego da po prvi put bacim pogled, u izmaglici praskozorja, na neko tropsko ostrvo koje izviruje ispred pramca broda. Ako je to neko nepoznato ostrvo, tim bolje. Život na tropskom ostrvu je jednostavan i pun zado-

voljstava – ukoliko ste prava osoba za to. Ali ako ne možete bez svih onih sitnih pogodnosti koje nam moderno doba pruža u životu, nemojte to ni pokušati. Ako ste čovek koji mora da ima jutarnje i večernje novine, bioskop iza ćoška, svoju omiljenu emisiju na televiziji i sve ostale svakodnevne sitnice urbanog života, ostanite kod kuće. Ali ako ste tip osobe koja čezne za avanturama i novim iskustvima, na ostrvima ćete pronaći neopisivu sreću, nešto stvarno i važno, što nećete zaboraviti do kraja života.

Ostrvljani su poznati po tome što su anarhični i insularni – od latinskog *insula* – ostrvo, a pošto su insularni, oni privlače ekscentrike. Ostrva su prirodna staništa veštica, čudovišta, pustinjaka, brodolomnika, lotalica, umetnika, izgnanika, emigranata, famozno bogatih, gusara i skrivenog blaga, ona su dom bogova. Ona su prigodno mesto i za raj i za pakao; ostrvo Vulkan bilo je dom grčkog boga vatre, Hefesta, i navodno ulaz u pakao. Za Maldive je general Gordon iz Kartuma tvrdio da je tu prvobitno bio rajski vrt, a Arabljeni smatraju da je edenski vrt bio u Šri Lanki, na čijem se vrhu nalazi Adamov otisak stopala.

Ostrva su, po mom mišljenju, metafora za nas same: ona su deo jedne veće celine, ali istovremeno od nje odvojena. Taj veći deo ih održava, a ona mu sa svoje strane pomalo doprinose. Ali ona su takođe i samostalni svetovi, dobro definisanih granica. Svako ostrvo je kao i mi: jedinstveno. I kao svi mi, svako je okruženo elementima koji jednog dana mogu doneti radost, drugog propast.

Još kao dete postao sam opsednut ostrvima, a za to je odgovorna jedna jedina knjiga. Knjiga koja se upije u detinjstvu može obojiti dušu za ceo život; kao što je Toro rekao u *Valdeni* (1854): „Koliko je samo ljudi započelo novu fazu u svom životu nakon čitanja neke knjige“. Kritičan trenutak za mene dogodio se kada mi je baka dala ilustrovanog *Robinzona Krusoa*. Ta jednostavna verzija u stripu jednog od najvećih dela književnosti meni je otvorila vrata stvaranja i utisnula mi se u maštu. Mogao sam da vidim, čujem i dodirnem svaki delić Krusoovog ostrva, ono je zaposelo moje snove i stvorilo doživotnu opsesiju. Već sa deset godina znao sam koji je cilj mog života, da živim na pustom ostrvu i pobegnem od civilizacije, gde bih bio spašen od svih problema nesrećnog detinjstva.

Drugi prelomni trenutak u mom životu dogodio se kada sam dobio knjigu sa slikama u boji o istraživanjima kapetana Kuka za moj dvanaesti rođendan. Puna divnih crteža, mapa i slika tropskih ostrva i ostrvljana sa južnih mora, ova knjiga me je naterala da shvatim da sam, pokušavajući da pobegnem na ostrvo na jezeru, ostao isuviše blizu kuće. Ako uopšte postoji neki tropski ostrvski raj, onda na njemu mora biti palmi, peščanih plaža i egzotičnih naroda.

Dok su druga deca bila fascinirana uobičajenim zanimacijama za decu kao što je sport ili crtaći, meni je najveće zadovoljstvo bilo da budem sam sa atlasom. Pomno sam izučavao mape Polinezije, Karipskih ostrva i Indijskog okeana dok ih nisam upoznao bolje nego svoj komšiluk. Sećam se dana kada sam naučio reč *arhipelag*, kako su mi čarobno zvučale konotacije te reči; grupa ostrva, kakvu mi je samo radost pružala pomisao na njih.

Opsedao sam biblioteke u potrazi za pričama o ostrvima i otkrio da nisam usamljen u svojoj strasti: saznao sam da su mnogi veliki pisci bili opsednuti ostrvima baš kao i ja. U devetnaestom veku mnogi pisci su se uputili ka južnim morima, Herman Melvil, Robert Luis Stivenson, Luis Bek i Džek London. Zatim, posle Drugog svetskog rata, južni Pacifik je ponovo privukao mnoštvo nadarenih pisaca koji su tražili neki jednostavniji svet. Amerikanci Džejms Norman Hol, Čarls Nordof, Robert Din Frizbi i Frederik O'Brajan isticali su se brojnim kratkim pričama i feljtonima o Polineziji, što je postavilo književni temelj dobro po-

znatim pričama o južnim morima posle Drugog svetskog rata u delima Džejmsa Mičnera, Samerseta Moma i drugih.

Celog svog života, ja sam eskapista. Kad god dobijem priliku, ja bežim od normalnog života na neko „ostrvo slonovače“, izmišljeno tropsko ostrvo, a ako je moguće i na pravo. Hteo sam da budem bilo gde, sâm u otupljujućoj bogatoj urbanoj sredini u kojoj sam se osećao zatočeno i sputano plitkoumnošću i nedostatkom ambicija onih oko mene. Ako bih imao izbor između dobro plaćenog kancelarijskog posla ili slabo plaćenog posla kao dečko od palube ili kuvar na brodu, tu za mene uopšte nije bilo biranja. Neki ljudi koji su me upoznali i otkrili moju strast i način života, podsmevali su mi se kritički i nazivali me „skitnicom“. To me nije brinulo: otplata za kola, osiguranje na kuću, dvočasovno putovanje sredstvima javnog prevoza svakog dana zbog posla, posao u gradu, okružen betonom, sivim fasadama i sivim životima – za šta? – muka mi je i od same pomisli na to.

Moj život je često bio težak, a ponekada i očajan, ali znam da je vredelo, jer imam uspomene i iskustvo koje je doživeo samo mali broj srećnika na zemlji. Citat koji najbolje izražava moja osećanja napisao je književnik Džejms Norman Hol. Pošto je proveo nekoliko meseci na barci i lutao oko udaljenih ostrva Tuamatu u Francuskoj Polineziji, naišao je na neki drugi brod ukotvljen u malom atolu, čiji kapetan mu je dao hrpu skorašnjih novina sa Tahitija. Hol je pročitao novine iste večeri, a zatim u svom dnevniku zapisao:

„...Čuo sam kao u snu halabuku spoljašnjeg sveta... ali nije bilo stvarnosti niti zvuka da me namami. Video sam ljude kako tegle svoje beznačajno breme, svesni svog ogromnog napora, svoje groteskne važnosti; u žurbi i bez daha jurcali su zbog beskorisnih poslova, kljukali se hranom bez ikakvog uživanja; spavali su bez osveženja; odmarali se bez radosti; živeli bez spoznaje smisla; umirali, a da nisu nikada ni živeli...“

Ove reči su me pogodile kao bezvremene i još važnije nego kada ih je Hol napisao pre osamdeset godina. I sâm sam doživeo dovoljno od tog „beznačajnog bremena“ i „beskorisnih poslova“ u svakodnevnom životu, a ovaj pasus je opisivao način života koji mi je bio neprijatno poznat. Holova noćna mora može i te kako postati vaša stvarnost, ako to dozvolite. Konvencionalni život sa svojom fiktivnom skalom vrednosti jeste ono od čega sam pobegao: *ka* čemu sam pobegao mnogo je teže objasniti. Međutim, onima koji sanjaju isti san o ostrvima kao ja i ne treba objašnjavati.

Raj ili pakao?

U romanu Aleksa Garlanda *Plaža*, koji je kasnije filmovan sa Leonardom Dikaprijem u glavnoj ulozi, nailazimo na grupu mladih sa rančevima na leđima koji su u stalnoj potrazi za najnovijim, najsvežijim, „neotkrivenim“ ostrvom, i koji idu sve dalje od svoje generacije da bi doživeli svoju ostrvsku idilu. Pa ipak, njihova želja da dožive neko daleko tropsko ostrvo upravo je ono što će ga na kraju uništiti. Ostrva ovaploćuju naše najdublje pretpostavke o Prirodi, ona su dobra Priroda, ono što mora da se sačuva i neguje tako da ostanu deo onog dobroćudnog sveta. Njihova izolovanost pruža nadu u mogućnost otkrivanja neukaljane čistote prirode, ali ih istovremeno čini ranjivima. Zato smo na ostrvima tik ispod dvoseklog mača, kao turisti na mestu koje bi moralo biti pošteđeno turizma. Reakcija je dvojaka: ekoturizam koji Čoveka pretvara u slugu svog okruženja ili *off-shore* (priobalni) turizam kada on čezne da učini još taj jedan korak i sa broda kroči na ostrvo.

Celog života sam žudeo da pobegnem na neko tropsko ostrvo gde bih mogao da umaknem urbanom i svim njegovim jadima. Nažalost, više nema ostrvskih utočišta, nema više ni jedne tačke na planeti na kojoj možemo umaći zagađenosti, naš nemar prema planeti sada ugrožava i sam vazduh koji dišemo, vodu koju pijemo i hranu koju jedemo. Tropsko ostrvo je jedan mikrokosmos, Zemlja u minijaturi. Borodolomnici na pustim ostrvima, koji su naučili da žive u skladu sa sobom, svojim drugarima i, najvažnije, sa prirodom, uspeali su da prežive. Oni koji su se opredelili da idu protivno prirodi, koji su se međusobno borili i nisu mogli da se pomire sa drugačijim načinom razmišljanja, postradali su.

Ima mnogo primera o ostrvima na koja su Evropljani doneli strane biljke i životinje, što je na kraju potpuno uništilo okruženje. Naš svet je jedno tropsko ostrvo i isto je tako krhak. Ukoliko ne naučimo lekciju posle uništenja ovih ostrva i prestanemo da silujemo i uništavamo Zemlju, uskoro uopšte nećemo imati gde da živimo. Upraznjavanje materijalističkog načina života na Zapadu je i samo sunce pretvorilo u opasnost, tako da globalno zagrevanje preta da potopi ona ostrva koja nazivamo rajem. Pitam se da li će moji unuci biti u prilici da uživaju u ostrvima kao ja? Ili će ona biti samo daleka uspomena, nešto o čemu će se čitati u knjigama iz istorije.

Kada su astronauti po prvi put kročili na Mesec pre trideset godina, pokazali su nam taj prvi moćni snimak Zemlje napravljen iz kosmosa. Kada smo videli Zemlju u njenoj celosti, okruženu, konačnu i veoma malu, naš način razmišljanja pretrpeo je potpunu promenu paradigme. Naš svet više nije bio prekopernikanski centar univerzuma kao što smo ranije mislili. Po prvi put u istoriji videli smo Zemlju onakvu kakva zaista jeste. Taj krhki, majušni, do bola prekrasni plavobeli zakovitlani kliker koji viri iznad horizonta Meseca bio je sam, odsečen, tajanstven. Cela Zemlja je postala tek jedno pusto ostrvce u ledenim prostranstvima beskonačnih crnih okeana kosmosa. Taj snimak je dokazao da smo svi mi postali ostrvljani i da kao brodolomnici zatočeni na tropskom ostrvu moramo da saradjujemo ili da na kraju nestanemo.

Moj život na ostrvu

Često me pitaju kako je živeti na tropskom ostrvu. Taj život je kao i svaki drugi.

Ujutru moj dan počinje tako što se budim neposredno pre zore zato što se na ostrvu prirodno upravljate prema suncu i godišnjim dobima. Kada odgledam izlazak sunca, prošetam mojim koralnim ostrvom bos, pa i nag ako se tako osećam, i znam da će samo moja stopala gaziti po plaži zaprljanoj nanosima plime od prošle noći.

Imam malo stvari i to jednostavnih: za njih ne treba uzimati kredit. Troškovi života na ostrvu srazmerni su merilima individualnog ukusa, želja i nazora. Ulaganje malo manuelnog rada nadomešta ono što je potrebno, ukoliko su te potrebe jednostavne.

Dani su mi ispunjeni razmišljanjima o prirodi u njenom najlepšem obličju. Vreme provodim u luksuzu neograničenog uživanja u posmatranju, trošim vreme kako mi se sviđa. Daleko od ograničenja takozvane civilizacije, svaki dragoceni trenutak je samo moj. Duge vedre dane provodim sam i razmišljam o veličanstvenosti neba, mora i opčinjavajućoj lepoti tropskih obala.

Posle doručka od svežeg tropskog voća koje berem sopstvenom rukom, odbacujem ogrtač na plažu i odlazim na rekreativno plivanje. Dok plutam u ovim mirnim i plitkim

vodama, preda mnom je beskrajna panorama za zabavu. Koralni vrtovi u plićaku gde sve divlja od boja.

Lenjo ležim u zagrljaju okeana, društvo mi prave raznorazne čudne i poznate ribe, poneka radoznala kornjača, a uvek neko jato brzih i gracioznih ptica. Ponekad je ceo okean miran kako može biti samo u tropima – prekrivač od svetlucavog srebra iz kojeg ostrva proviruju kao tirkizna ispupčenja. Drugi put, on je kobaltno plav sa nestalnim pojasevima purpurne i blistavo ružičaste boje, ili sivoplave – kao odraz neba pobledelog i uzdrhtalog od preobilja života.

Danas turističke brošure bez razilke svako tropsko ostrvo opisuju kao „raj“. Verujemo im zato što očajnički želimo da verujemo da je još uvek moguće pronaći raj na zemlji, uprkos svoj šteti koju joj moderna civilizacija nanosi. Čeznemo za lepotom i egzotikom, za sunčanim utočištem sa mirnim pejzažom od šumaraka palmi i netaknutih plaža gde možemo da se vratimo jednom idiličnom prirodnom stanju. Kaže se da su ostrva mesto gde je edenski vrt prvobitno postojao, a ja ne vidim razlog da u to sumnjam.

*

Moj život na ostrvu predstavlja magiju drugačijeg načina života. U tropima, ako živite tropskim načinom života, intelekt ubrzo sklizne u stanje mirovanja. Telo postaje aktivnije, a čula i percepcija intenzivniji i oštrij. Taj život podrazumeva plivanje, šetanje i odmaranje posle napora. Koža izgleda postaje osetljivija na svetlost i vazduh, i na dodir vode, zemlje i lišća. Čula vam rade u dimenziji koju ste zaboravili još od detinjstva. Počinješ da osećaš da ti koža treperi od života; razlike između svetlosti i senke, vreline i svežine se povećavaju. Celo tvoje biće registruje vetar, bilo da je to uznemirujuća poruka pasata ili spokoj koji se spušta na tebe kao pokrivač od paperja. Bez potrebe da se učauriš u odeću, kožna ljuška koju nastanjuješ postaje uzdrhtala antena koja beleži promenu raspoloženja u svakoj senci, svakom oblaku koji prođe, svakom zašiljenom zraku sunca. Lako je razumeti zašto se ostrvljani tako često kupaju, možda čak i po šest puta na dan. To je neophodno zbog osetljivosti tvog bića, kao što je treptanje za vid.

Sat za satom, čovek može da pluta po toploj vodi u okeanu, svestan, po celom telu, svake struje i toka vodene mase, ili da roni u uzaludnom pokušaju da uhvati prozirne ribe šarene kao leptiri, koje izleću i uleću u hiljade prozora svojih veličanstvenih koralnih palata. Voda je ovde mlaka kao mleko, pesak mekan i beo kao ovčije runo. Samo nekoliko trenutaka van vode i vlaga okeana postaje suvi slani prah po koži, zakorela so, i jeza mi se javlja i nestaje.

Oni koji žive u tropima dobro poznaju lenjo zadovoljstvo podnevne sijeste. Obesim mrežu u senci palmi koje se njišu i tu se povlačim i provodim duge sate sanjajući ili spavajući uz umirujući zvuk talasa koji zapljuskuju obalu. Blago se ljujam, tamo-amo, njiše me nežni tropski povetarac, um mi je prazan, udišem i izdišem slatki vazduh i uživam u životu o kome sam oduvek sanjao. Ovde čovek živi intenzivnije, ima dovoljno vremena i volje da opšti sa zvezdama i drvećem i talasima koji zapljuskuju obalu.

Rečnici definišu ostrvo kao „kopno okruženo vodom“, ali nijedan zagriženik ostrva ne bi nikada dozvolio da mu tako prozaičan opis skrene pažnju sa romantičnog zvuka te reči i svega onoga što ona pruža mašti. Ostrva, kao i smaragdne jahte po napuderisanom safirskom moru, predstavljaju magična mesta, jer postoji nešto nepredvidivo u vezi sa ostrvom.

Posedovanje sopstvenog ostrva je san mnogih ljudi koji hoće da pobegnu od svega. Okruženi vodom, vetrom, peskom i ponekim zvukom iz prirode, možete da se zavalite i opustite, bez brige oko svakodnevnih problema ljudi sa kopna. Ako izaberete pravo ostrvo, možete umaći ludilu savremenog društva za isto onoliko koliko biste dali za neku zaista lepu veliku kuću na kopnu. Možete kupiti malo ostrvo bez ičega na njemu sem drveća i postaviti šator, ili kupite veliko ostrvo sa prostranom tropskom kućom sa električnom centralom, motornom jahtom i bazenom za plivanje u laguni. Sve zavisi od toga koliko sebi možete priuštiti.

Kako kupiti svoje privatno ostrvo – stvarnost

Ljudi često greše kada misle da kupovinom ostrva beže od nečega, ali meni je draže da mislim kako odlaze ka nečemu, ka svom snu o životu na mestu lepote i mira. Ali na svakog čoveka koji je ostvario svoj san da živi na tropskom ostrvu dolaze stotine koji su pokušali i odustali. Čak i ljudi koji su uspešno živeli na ostrvima mnogo godina, često su morali da se nose sa stvarima koje bi većini ljudi bile nepodnošljive.

Možete li opušteno da živite u izolaciji bez prodavnica ili restorana u blizini (pod uslovom da plivate)? Da li ste u stanju da upravljate čamcem, da li volite more – čak i kada je u najgorim izdanju? Da li ste spremni da putujete brodom da bi došli do potreština? Da budete zarobljeni na svom ostrvu danima u periodu kada se vreme pokvari? Morate biti spremni na sve ove stvari, i još mnogo drugih, ako zaista želite da živite na svom sopstvenom ostrvu.

Mada mnogo ljudi sanja o svom malom raj, malo njih je sposobno za to. Posedovanje ostrva najbolje odgovara onima koji imaju određeni skup osobina. Dobro je za ljude koji su aktivni i žele da sami organizuju stvari – sami morate da se brinete o svojim obrocima, na primer. Morate biti sposobni da rukujete čamcima, da volite more i vodu i morate mnogo voleti prirodu. Održavanje imanja i pristupačnost svemu što je neophodno postaje skupo i komplikovano.

Život na ostrvu može biti veliko i često traumatično prilagođavanje. Za neiskusnog posetioca ostrva, život na ostrvu, ma kako da je poseta kratka, podrazumeva jednolične dane. A tu je još i faktor odvajanja, taj isuviše čest osećaj izolacije, koji podstiče prevremeni povratak na kopno. Osećaj izolovanosti može biti ogroman. Kada se nađete na ostrvu, postajete svesni da postoje samo dva načina da odete – brodom ili avionom ako postoji pista – ili možete da plivate, a kopno je obično isuviše daleko za to.

Ritam života je još jedno malo čudo. Ovo je raj za one koji se razvlače. Ništa ne mora da se uradi baš danas, jer će i sutra biti dovoljno vremena. Dobra knjiga vam je dovoljan izgovor da sve ostalo gurnete u stranu za kasnije. Pa ipak, ima šta i da se radi. Kvarovi moraju da se popravljaju, more se uznemiri pa brodić mora da se izvuče uz rampu do sigurne luke, drveni mol mora da se izlakira povremeno da bi se zaštitio od slanog vazduha, akumulatori moraju redovno da se dopunjavaju destilovanom vodom, a kada naiđe tajfun treba učvrstiti sve što vetar može da odnese. Ali sve je ovo deo uzajamnog poverenja koje povezuje našu porodicu sa prirodnim okruženjem. Mi se brinemo o našem ostrvu, ono se brine o nama.

*(Sa engleskog prevela **Vesna Lopičić**)*